

Малишева Оксана Василівна,
аспірантка кафедри публічного управління та державної служби
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1390-467X>
e-mail: xana07@meta.ua

ПУБЛІЧНА ВЛАДА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Стаття присвячена розгляду взаємовідносин органів публічної влади та громадянського суспільства в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. Констатовано, що суттєво трансформувалися взаємовідносини між органами публічної влади у зв'язку із введенням воєнного стану. Збройна російська агресія проти України детермінувала зміни обсягу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. У регіонах, що наближені до зони бойових дій, спостерігається звуження функцій та повноважень органів місцевого самоврядування. У регіонах, що віддалені від зони бойових дій та, відповідно, є більш безпечними, органи місцевого самоврядування мають більш широкі повноваження. Тобто, органи публічної влади в умовах воєнного стану зазнали суттєвих трансформацій з огляду на їхні повноваження, функції, завдання.

Зміна балансу повноважень в органах публічної влади в умовах російської збройної агресії детермінувала (у залежності від статусу певної території) й зміну у взаємовідносинах між владою та громадянським суспільством.

У зв'язку із правовим режимом воєнного стану в Україні неможливо проводити виборчі кампанії. Тобто, неможливо оновлювати владу у демократичний спосіб. Відповідно, важливою стала проблематика легітимності органів публічної влади. Рівень легітимності влади обумовлюється, зокрема, рівнем довіри до ключових очільників влади з боку підвладних. Тобто, довіра до певних представників публічної влади переважно конвертується у довіру до владних інституцій, які вони презентують. Відповідно, зростає рівень легітимності влади в суспільстві.

Задля формування клімату довіри між органами публічної влади та структурами громадянського суспільства в умовах воєнного стану органам влади слід налаштувати стратегії співпраці з громадянським суспільством. Такі стратегії можуть відрізнитися у залежності від регіону, їм може бути притаманна власна специфіка взаємодії. Ця специфіка детермінована статусом відповідної території: зона бойових дій, або ж зона можливих бойових дій, або ж умовно безпечна територія України тощо.

Ключові слова: *публічна влада, громадянське суспільство, воєнний стан, Україна, російська агресія, держава, легітимність.*

Як цитувати: Малишева О. В. Публічна влада і громадянське суспільство в Україні в умовах воєнного стану. *Теорія та практика державного управління*. 2025. Вип. 2 (81). С. 289–301. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-2-17>

Вступ. Сучасний стан взаємовідносин органів публічної влади та інституцій громадянського суспільства в Україні значною мірою визначається формуванням стратегій спільного протистояння збройній російській агресії, характером етнонаціональних процесів, які протікають у ньому. Означена ситуація вимагає формування нових підходів до сфери публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану. Адже відбулися суттєві трансформації у взаємовідносинах між органами публічної влади, з одного боку. Тобто, збройна російська агресія проти України детермінувала зміни обсягу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. З іншого боку, трансформації у взаємовідносинах між органами публічної влади спричинили зміни у взаємовідносинах між публічною владою та громадянським суспільством.

Водночас значно посилюється роль органів публічної влади на регіональному рівні з огляду на кризові виклики, пов'язані з війною росії проти України. Тому актуалізується аналіз взаємодії органів публічної влади зі структурами громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану. Зокрема, у контексті наукового дискурсу публічного управління та адміністрування.

Огляд літератури. При дослідженні означеного кола проблем вельми важливим було ознайомлення з напрацюваннями зарубіжних та українських науковців, у працях яких осмислюються ідеї функціонування органів публічної влади, їхньої взаємодії зі структурами громадянського суспільства, засадничі принципи співіснування влади та суспільства в умовах демократії, взаємовідносини держави та інституцій громадянського суспільства тощо (П. Бернем, Г. Білер, А. Бобровникова, М. Вебер, Г. Гегель, А. Дмитрієв, С. Коник, Ю. Куц, Дж. Локк, Н. Мак'явеллі, Б. Маменко, Ш.-Л. Монтеск'є, С. Москаленко, О. Пархоменко-Куцевіл, К. Пірсон, Б. Спіноза, Е. Томпсон, М. Форсайт, В. Ціватий та ін.). В Україні вже появились дослідження, де розглядаються питання функціонування публічної влади в умовах воєнного стану, питання взаємовідносин органів публічної влади з інституціями громадянського суспільства тощо (В. Борщевський, Є. Дуліба, Є. Жукова, В. Зінкевич, Є. Матвеев, Г. Наконечна, А. Терлецький та ін.).

Загалом, проблеми взаємодії публічної влади з громадянським суспільством в Україні в період правового режиму воєнного стану вітчизняні науковці найчастіше розглядають у контексті юридичних теорій. Окрім того, видаються фрагментарними дослідження, де аналізується специфіка публічної влади в Україні в період воєнного стану у контексті проблематики легітимності. Означене коло питань зумовило визначення напрямку дослідження.

Мета статті полягає у виявленні специфіки взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством в Україні в умовах правового режиму воєнного стану.

Методологія дослідження. Теоретико-методологічною основою заявлено дослідження стали загальнонаукові методи пізнання стосовно проблематики

функціонування публічної влади та її взаємодії з інституціями громадянського суспільства в умовах воєнного стану в Україні. Зокрема, це такі загальнонаукові методи: аналітичний, порівняльний, описовий. Окрім того, використовувалися історичний метод, методи структурно-функціонального та системного аналізу.

Основні результати дослідження. У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року було введено по всій нашій країні режим воєнного стану [16]. В Указі Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [16, пункт 2] зазначалося, що «військовому командуванню разом з військовими адміністраціями, органами виконавчої влади, правоохоронними органами та за участю органів місцевого самоврядування» слід запроваджувати і здійснювати заходи, які передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [17].

Органи публічної влади в умовах воєнного стану зазнали суттєвих трансформацій з огляду на їхні повноваження, функції, завдання. У різних регіонах України по-різному змінювався обсяг повноважень органів місцевого самоврядування. Це залежало від ступеня наближеності певної території до зони бойових дій. У громадах, що наближені до зони бойових дій, звісно, звужувалися повноваження органів місцевого самоврядування. Натомість, розширювалися повноваження військових адміністрації. На територіях, що віддалені від зони бойових дій, повноваження органів місцевого самоврядування не зазнали настільки суттєвих зрушень. Разом з тим, зазначають українські науковці, органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану можуть бути «доповнені новими повноваженнями воєнного часу» [15, с. 43].

Зміна балансу повноважень в органах публічної влади в умовах російської збройної агресії детермінувала (у залежності від статусу певної території) й зміну у взаємовідносинах між владою та громадянським суспільством. Як зазначає Н.С. Сидоренко, «загалом, сутність публічного управління полягає у можливості органів публічної влади конвертувати інтереси груп суспільства на політичні рішення та успішно їх здійснювати» [18, с. 230].

Щодо сучасного розуміння концепту громадянського суспільства звернемося до Енциклопедії державного управління, де зазначається, що громадянське суспільство – це «система інститутів за межами державних та комерційних, яка забезпечує самоорганізацію та розвиток населення; сукупність громадянських і соціальних інституцій та організаційних заходів, які формують базис реально функціонуючого суспільства на противагу і на доповнення виконавчих структур держави (незалежно від політичної системи)» [9, с. 633].

Звернемося до базових ознак громадянського суспільства, критерії яких розроблені з точки зору розуміння взаємовідносин між громадянським суспільством та державою [9, с. 634]:

- громадянське суспільство розвивається самостійно без втручання з боку держави;

- громадянське суспільство формується із рівноправних та вільних громадян і спільнот, які поєдналися на добровільній основі та між якими панують відносини солідарності й конкуренції водночас;

- громадянське суспільство має над державою пріоритет; разом з тим, воно зацікавлене у розвитку держави заради її добробуту;
- громадянське суспільство здійснює вплив на формування та функціонування інституцій держави заради досягнення власних інтересів;
- громадянське суспільство має усі підстави вимагати від державних органів захисту життя, безпеки індивідів, протидіючи надмірному втручання держави у власні приватні інтереси;
- громадянським суспільством формуються права, які через державні інститути отримують втілення в формулюваннях у законодавчому полі;
- громадянське суспільство здійснює взаємодію з державою в межах права, коли беруться до уваги свободи громадян, а не нав'язується зверху воля державних інституцій.

Виникнення терміну держава пов'язують з працею Н. Макіавеллі «Державець» [12], де багатьма теоретиками вважається, що вперше було описано терміном «state» інституцію держави як певного територіального суверенного утворення.

Перші національні держави постали на уламках християнства. Ці держави вирізнялися прагненням звільнитися від імперського гніту. Тобто, у формуванні націй вагомую роль відіграло не лише витіснення з домінуючих позицій релігійного способу уявлення спільнот. Нації виникали ще й на противагу імперіям. Як зазначав М. Фуше, нація народилася в просторі стабільності життєвого укладу селянства. Нація висловлює конфігурацію, де збігаються земля, мова і народ, відокремлену від інших межами так само, як заповідна власність селянина, його поле. Натомість імперія являє собою складну сукупність спільнот, тоді як нація єдина і ґрунтується на згоді вільних громадян [25].

На думку Е. Томпсон, саме активний розвиток національної літератури, мистецтва, кіно тощо сприятиме живучості націоналізму. Адже для формування стійкої національної ідентичності тривалий час велика група людей повинна творити набір символів для певної національної спільноти. Для цього творці повинні мати багато вільного часу, якого, приміром, не могли мати люди у доіндустріальну епоху. «У доіндустріальну епоху життя більшості людей було надто коротке і вбоге, і вони не могли мати достатньої психологічної свободи для створення нації. Це є однією з причин того, чому націоналізм є явищем сучасної і майбутньої епох; чому останнім часом з'явилося так багато нових націй; і чому імперії, які ще збереглися, з високою ймовірністю приречені на нестабільність, оскільки зростатиме освіченість і добробут «автохтонів» і вони створять літературу, яка висловлюватиме та зміцнюватиме їхній досвід» [20, с. 31].

Націоналізм – це не лише явище сучасної епохи. Націоналізм – це ще й перспективний тренд майбутнього, зазначала Е. Томпсон. Про це свідчить поява багатьох нових націй в останні десятиліття. Цікаво, що ця точка зору Е. Томпсон йде врозрід з домінуючою позицією багатьох глобалістів, які очікують відходу націоналізму з політичної арени.

Вестфальська система міжнародних відносин заклала важливі політико-правові основи для формування інституту національної держави. Власне, Вестфальською системою було втілено принцип суверенітету національних держав [2, с. 11–78].

Як слушно зазначав В. Ціватий, «Вестфальський мир чітко закріпив принципи «державного інтересу» і констатував інституціональне закріплення націй в Європі» [22, с. 42].

Формування держави у сучасному розумінні цієї інституції, для якої базовою ознакою стало верховенство політичної влади в межах певної чітко визначеної території, почалося у період розвитку абсолютистських держав Західної Європи (XVI-XVII ст.). Саме в абсолютистських династичних державах спостерігалися окремі інституційні риси, що притаманні й сучасним державам. Мова насамперед йде про диференціацію політики та економіки, про формування системи централізованої бюрократії, системи оподаткування, створення постійної армії та ін. [1, с. 178].

Однією із засадничих для формування ознак сучасної держави стала теорія М. Вебера. Він виокремив такі конститутивні ознаки сучасної держави як територія, монополія на використання сили та легітимність. Держава – зазначав теоретик – є «тим об'єднанням, яке володіє монополією на легітимне насильство» [3].

На думку польського соціолога Пйотра Штомпки, у формуванні суспільств сучасного типу важлива роль належить християнству [28, с. 124]. Теоретик зазначив, що основними рисами сучасності, в означеному контексті, є:

- 1) диференціація чотирьох підсистем суспільства: адаптивність, досягнення мети, інтеграція, підтримка моделей дій;
- 2) домінуючий статус економіки, для якої характерні масове виробництво, бюрократична система, ринок;
- 3) формування правової системи;
- 4) стратифікація, основою якої став універсальний критерій досягнень;
- 5) розвиток деперсоніфікованих, непрямих, складних мереж соціальних взаємодій.

Перехід до сучасності обумовлюється багатьма особливостями, зазначав Крістофер Пірсон, наводячи такі ключові ознаки модернізації [27, с. 28]:

- індустріалізація, тобто перехід від аграрного типу суспільства до індустріального типу суспільства;
- демографічні зміни чисельності та розподілу населення;
- комерціалізація економічних відносин, які стають більш диференційованими від інших аспектів суспільного життя;
- розквіт капіталізму, що обумовлюється переходом від феодального типу господарства до капіталістичного способу виробництва;
- зростаючий суспільний поділ праці, зростаюча соціально-економічна спеціалізація, розмежування економічних і політичних функцій;
- суттєве поширення наукового способу мислення та його застосування стосовно індустріалізованого виробництва та стосовно багатьох сфер суспільного буття;
- зрушення в концепціях раціональності (включаючи проблематику секуляризації) та у теоріях щодо фізичного та соціального світу;
- суттєві перетворення у способах комунікації людей, товарів, інформації;
- урбанізація, що призвела до зростання типово індустріальних міст, та зміни відносин між містом і селом;

– демократизація, як розширення політичної участі з новими політичними інституціями та новими формами політичної легітимації.

Інститут держави у сучасному розумінні – це своєрідна політична, структурна, територіальна організація. Сучасна держава – це насамперед правова держава, яка «характеризується верховенством права в соціумі» [13, с. 101]. В означеному контексті, саме інститути державної влади покликані захищати громадянські свободи.

Сучасна держава, з точки зору С.О. Москаленко (Енциклопедія державного управління) – це «особлива форма організації суспільства, що характеризується суверенною владою, політичним і публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через діяльність спеціально створених органів та організацій, наданням своїм рішенням обов'язкової правової форми, установленням податків з метою ефективного функціонування механізму влади та реалізацією загально соціальних повноважень» [14, с. 134].

На думку Мюррея Форсайта, державу в контексті її розуміння як сучасного явища, можна визначити наступним чином: «державне представництво волі народу, що дозволяє їй у ході здійснення самого цього представництва діяти ефективно як у нормальних, так і в надзвичайних обставинах задля забезпечення безпеки та добробуту загалом і прав сторін зокрема» [21, с. 107].

У різноманітних наукових розвідках, де аналізується проблематика держави, виокремлюють різні ознаки цього інституту. Згідно з Енциклопедією державного управління [14, с. 134], до пріоритетних ознак держави відносяться: наявність території, що чітко окреслена кордонами; наявність публічної влади; система оподаткування; суверенітет держави; можливість здійснювати законодавчу діяльність; верховенство права.

На думку К. Пірсона, до базових ознак сучасної держави можна віднести наступні критерії [27, р. 6]: 1. монополія на застосування сили, тобто контроль над засобами насильства; 2. наявність території; 3. суверенітет; 4. конституційність; 5. деперсоналізованість влади, її безоособовий характер; 6. розвинута бюрократична система в державі; 7. здійснення повноважень на основі легітимності; 8. громадянство. Додатковою ознакою держави К. Пірсон вважає дев'яту категорію – систему оподаткування.

У дискурсі міжнародного права існує документ, де прописані базові ознаки держави. Це «Конвенція про права та обов'язки держав» (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States), яка була прийнята на конференції у 1933 році, що відбувалася в Монтевідео. Цю Конвенцію через місце її проведення у Монтевідео (столиці Уругваю) переважно й називають – «Конвенція Монтевідео».

У статті 1 Конвенції Монтевідео зазначається, що державі, як суб'єкту міжнародного права, мають бути притаманні такі чотири ознаки [24, р. 25]: а) постійне населення; б) визначена територія; в) власний уряд; г) здатність формувати відносини з іншими державами.

Загалом, у Конвенції Монтевідео закріплена декларативна концепція державності, оскільки тут відсутній критерій щодо необхідності визнання держави іншими державами. Разом з тим, важливість Конвенції Монтевідео полягає у виділенні наведених чотирьох ключових ознак сучасної держави, які актуальні й сьогодні.

Окрім того, досить важливою є стаття 8 Конвенції Монтевідео, де зазначається, що жодна держава не має права втручатися у внутрішні чи зовнішні справи іншої держави [24, р. 25]. Також важливою є стаття 9, згідно з якою, юрисдикція держави у межах своєї національної території поширюється на всіх її мешканців.

А стаття 11 Конвенції Монтевідео актуальна для сучасної України, яка потерпає від воєнної агресії Російської Федерації. У статті зазначається, що територія держави є недоторканною, ця територія «не може бути об'єктом військової окупації або інших силових заходів, що застосовуються іншою державою прямо чи опосередковано або з будь-яких мотивів, навіть тимчасово» [24, р. 27].

Для ефективності функціонування громадянського суспільства вважається, що поняття власності є надважливим. Згідно до концепції Е. Берка, який вважається фундатором теорії консерватизму, для цивілізованого суспільства найважливішою турботою є власність окремого громадянина, але аж ніяк не вимоги держави [23, р. 28].

Цікаво, що ідеї Дж. Локка стосовно проблематики держави, власності, основ суспільного договору, конституції та ін. набули суттєвого поширення у XVIII ст. Причому, теорія Дж. Локка була популярною і в Європі, і в Північній Америці.

Декларація незалежності від 4 липня 1776 р., що була затверджена Конгресом США, має посилання на ідеї політичної теорії Дж. Локка, який вважав, що основною метою держави є захист життя, свободи і власності громадян. У Декларації Незалежності США використано означені ідеї теоретика: «всі люди створені рівними і наділені їх Творцем певними невідчужуваними правами, до числа яких відносяться життя, свобода і прагнення до щастя» [29].

У Загальній декларації прав людини також містяться ідеї Дж. Локка: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [8, ст. 3]. Цю декларацію було затверджено 10 грудня 1948 р. резолюцією Генеральної Асамблеї ООН.

Також для ефективного функціонування громадянського суспільства важливим є концепт свободи.

На думку Б. Спінози, свобода є метою для держави, це усвідомлена необхідність. Бо «чим менше дають людям свободи думки, тим більше ухиляються від стану найбільш природного і, відповідно, тим більш насильницьки панують» [19, с. 221].

На думку Е. Берка, свободу можна урівноважити за допомогою дисципліни. Тоді свобода «не тільки примирюється із законом, але виступає його необхідною помічницею» [23 р. 17].

Цікавим є той факт, що на думку Г. Гегеля, «схильність до свободи й порядку постала переважно в містах» [6, с. 182].

Згідно теорії Ш.-Л. Монтеск'є, під свободою мається на увазі право робити все, що дозволено законами [26, р. 64].

Ш.-Л. Монтеск'є, розмірковуючи про необхідність конституції, наводив цікаву аналогію. Так само, як у честі є свої закони і правила, які вона не може порушити через примхи певних осіб, так само і в державах, де конституція фіксована, дотримуються законів [26, р. 49].

На думку Ш.-Л. Монтеск'є, конституції впроваджуються задля гарантій забезпечення свободи. З метою захисту свобод слід виділити три групи функцій

влади – законодавчу, виконавчу та судову. Це унеможливить знищення свободи, оскільки влада буде розподілена між різними її носіями. У носіїв влади будуть різні функції та повноваження, які стримуватимуть їх, щоб не було зловживання та свавілля. Ідея поділу влади на три гілки, яку запропонував Ш.-Л. Монтеск'є, стала наріжною для сучасного дискурсу публічного управління. У більшості сучасних держав ідея розподілу функцій між різними гілками влади втілена в їхніх Конституціях.

Слід також зазначити, що для ефективного функціонування публічної влади в Україні в умовах воєнного стану важливою стала проблема легітимності органів влади. Це пов'язано з неможливістю провести виборчу кампанію в Україні в умовах російської збройної агресії. Тобто, неможливо оновлювати владу у демократичний спосіб [10].

Поняття легітимності, зазначав В. Грант, слід концептуалізувати як «прийнятність властивих певній державі процедур ухвалення й запровадження законів для підданих цієї держави» [7, с. 356]. Тобто, під терміном прийнятності переважно мається на увазі рівень довіри суспільства до владних інституцій, визнання їхньої статусності.

Класичне формулювання поняття легітимності належить Максу Веберу [5]. Панування може забезпечуватися різними типами покірності з боку підвладних. Мотивація для покірності підвладних обумовлюється різними підставами. Найбільшої стійкості владному правлінню надає мотивація з боку підвладних щодо підкорення владі, якщо вона базується на легітимності. М. Вебер виокремлював три ключові типи легітимного панування: легальне панування, традиційне панування, харизматичне панування. Задля забезпечення легітимності між владою та суспільством варто «внутрішньо впорядкувати відносини панування за допомогою певних правових засад» [5].

Рівень легітимності влади обумовлюється, зокрема, рівнем довіри до ключових очільників влади з боку підвладних. Тобто, довіра до певних політичних лідерів переважно конвертується у довіру до владних інституцій, які ці лідери презентують. Відповідно, зростає рівень легітимності влади в суспільстві.

З боку підвладних існують високі вимоги до очільників влади. Особливо ці вимоги пов'язані з моральними чинниками. Політика і мораль – це дуже важливі поняття, особливо у своєму взаємозв'язку.

Засобом для політики є влада, за якою стоїть примус. Політика – це завжди примус і насильство, вважав М. Вебер. Наприклад, система загального оподаткування, коли влада розпоряджається коштами всіх підвладних. Але політика повинна й обмежувати. Бо, наприклад, не можна в час війни оприлюднювати всі безпеково важливі документи, щоб не нашкодити власним національним інтересам [11]. Саме тому у політиці, зазначав М. Вебер, «будь-яка етично орієнтована дія може бути підпорядкованою двом принципово відмінним, непримирно протилежним максимам: вона може бути орієнтованою або на «етику переконання», або на «етику відповідальності» [4].

Індивід, який прагне займатися політичною діяльністю, вимушений усвідомлювати означені етичні дилеми. Звісно, для політика «етики відповідальності» є надважливою. Разом з тим, істинним політиком стає та людина, в ді-

яльності якої «етика відповідальності» та «етика переконань» збалансовано доповнюють одна одну.

Поняття відповідальності для політика є особливо важливим. Найгірший гріх для політика – це безвідповідальність, вважав М. Вебер. Теоретик виокремлював необхідні особисті якості, які мають бути притаманні індивіду, що прагне стати ефективним політиком. На його думку, є три такі базові якості: пристрасть, відповідальність, окомір. Під пристрастю мається на увазі прагнення жити справою, віддавати себе справі, яку робиш. Відповідальність передбачає: бути відповідальним за результати своєї діяльності. А окомір – це дуже цікава якість для політика. Це дистанція до людей і до речей. Тобто, це холодна дистанція до знайомих, до друзів, до рідних, до начальства. Щоб не було ніяких корупційних взаємозв'язків. Але це також дистанція не лише щодо інших людей. Це й дистанція щодо самого себе: щоб не було марнослав'я, не було гордині і звеличення. Щоб людина не думала, що вона якась особлива, тому саме їй люди довірили владу. Якщо всі ці три якості (пристрасть, відповідальність, окомір) є характерними для певної особистості, то вона здатна стати хорошим політиком.

Загалом, в умовах воєнного стану в Україні органам публічної влади слід налаштовувати стратегії співпраці з громадянським суспільством задля забезпечення довіри до влади. Такі стратегії можуть відрізнитися у залежності від регіону, їм може бути притаманна власна специфіка взаємодії. Ця специфіка детермінована статусом відповідної території: зона бойових дій, або ж зона можливих бойових дій, або ж умовно безпечна територія України тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

Таким чином, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні суттєво трансформувалися взаємовідносини між органами публічної влади. Збройна російська агресія проти України детермінувала зміни обсягу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. У регіонах, що наближені до зони бойових дій, спостерігається звуження функцій та повноважень органів місцевого самоврядування. У регіонах, що віддалені від зони бойових дій та, відповідно, є більш безпечними, органи місцевого самоврядування мають більш широкі повноваження. Тобто, органи публічної влади в умовах воєнного стану зазнали суттєвих трансформацій з огляду на їхні повноваження, функції, завдання.

Зміна балансу повноважень в органах публічної влади в умовах російської збройної агресії детермінувала (у залежності від статусу певної території) й зміну у взаємовідносинах між владою та громадянським суспільством. Для ефективності функціонування громадянського суспільства важливими є ключові поняття демократичного дискурсу: свободи, власності тощо.

У зв'язку із правовим режимом воєнного стану в Україні неможливо проводити виборчі кампанії. Тобто, неможливо оновлювати владу у демократичний спосіб. Відповідно, важливою стала проблематика легітимності органів публічної влади. Рівень легітимності влади обумовлюється, зокрема, рівнем довіри до ключових очільників влади з боку підвладних. Тобто, довіра до певних представників публічної влади переважно конвертується у довіру до владних інституцій, які вони презентують. Відповідно, зростає рівень легітимності влади в суспільстві.

Задля формування клімату довіри між органами публічної влади та структу-

рами громадянського суспільства в умовах воєнного стану органам влади слід налаштовувати стратегії співпраці з громадянським суспільством. Такі стратегії можуть відрізнятись у залежності від регіону, їм може бути притаманна власна специфіка взаємодії. Ця специфіка детермінована статусом відповідної території: зона бойових дій, або ж зона можливих бойових дій, або ж умовно безпечна територія України тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бернем П. Держава. І. Маклін, А. Макмілан (ред.), *Короткий оксфордський політичний словник*. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2005. С. 177-181.
2. Білер Г., Дмитрієв А.І. *Вестфальський мир 1648 року (до 350-ї річниці договорів)*. Київ: ІнЮре. 1998.
3. Вебер М. Напрями і шаблі релігійного заперечення світу. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs16.htm>
4. Вебер М. Покликання до політики. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm>
5. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs07.htm>
6. Гегель Г.В.Ф. *Основи філософії права або Природне право і державознавство*. Київ: Юніверс. 2000. URL: https://hromadolib.files.wordpress.com/2015/12/hegel_2000_grundlinien.pdf
7. Грант В. Легітимність (legititimacy) І. Маклін, А. Макмілан (Ред.), *Короткий оксфордський політичний словник*. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2005. С. 356-357.
8. Загальна декларація прав людини. 1948. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
9. Коник С.М., Бобровникова А.О. Суспільство громадянське. Ю.В. Ковбасюк (Ред.), *Енциклопедія державного управління*. Т. 1. Київ: НАДУ. 2011. С. 633-635.
10. Куц Г.М. Лібералізм і демократія. *Віче*. 2007. № 12. Спецвипуск. С. 17-20.
11. Куц Г.М. Концептуалізація понять «національна безпека» і «державна безпека» у політико-правовому дискурсі. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. Харків, 2020. Вип. 1 (20). С. 139–153. DOI: <https://doi.org/10.34142/24130060.2020.20.1.13>
12. Мак'явеллі Н. *Флорентійські хроніки*. Державець. Харків: Фоліо. 2007. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf
13. Маменко Б.М., Пархоменко-Куцєвіл О.І. Передумови, ознаки і шляхи формування правової держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 99-105. DOI: [10.32702/23066814.2021.17.99](https://doi.org/10.32702/23066814.2021.17.99)
14. Москаленко С.О. Держава. Ю.В. Ковбасюк (Ред.), *Енциклопедія державного управління*. Т. 1. Київ: НАДУ. 2011. С. 134-136.
15. Наконечна Г.Я., Зінкевич В.К. Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану. *Історико-правовий часопис*. 2023. Том 21. № 2. С. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-2/6>
16. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України ред. від 14.05.2025. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
18. Сидоренко Н.С. Новітні підходи до сутності та змісту публічного управління. *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 229-234. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.32>

19. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2005.
20. Томпсон Е.М. Трубадури імперії: російська література і колоніалізм. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2006.
21. Форсайт М. Держава. Д. Міллер (Ред.), Енциклопедія політичної думки. Київ: Дух і Літера. 2000. С. 105-107. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Miller_Devid/Entsyklopediia_politychnoi_dumky.pdf
22. Ціватий В. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період Тридцятилітньої війни (1618-1648 рр.): інституціональний та конгруентний дискурси. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2020. № 30. С. 39-49. DOI 10.32626/2309-2254.2020-30.39-49
23. Burke E. Reflections on the Revolution in France. 1790. URL: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/burke1790part1.pdf>
24. Convention on the Rights and Duties of States. Montevideo. 1933. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20165/v165.pdf>
25. Foucher M. La République européenne, entre histoires et géographies. 2003. URL: <https://clio-cr.clionautes.org/la-republique-europeenne-entre-histoires-et-geographies.html>
26. Montesquieu Ch. De l'Esprit des lois. 2002. URL: http://classiques.uqac.ca/classiques/montesquieu/de_esprit_des_lois/partie_1/esprit_des_lois_Livre_1.pdf
27. Pierson C. The Modern State. 2004. URL: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Pierson,%20The%20Modern%20State,%202nd%20ed.PDF>
28. Sztompka P. Socjologia zmian społecznych. Kraków: Wyd. Znak. 2005. URL: <https://docer.pl/doc/n00xsce>
29. The Declaration of Independence. The unanimous Declaration of the thirteen united States of America. 1776. URL: <https://docs.house.gov/meetings/GO/GO00/20220929/115171/HHRG-117-GO00-20220929-SD010.pdf>

Стаття надійшла до редакції 12.09.2025

Стаття рекомендована до друку 15.11.2025

Опубліковано 30.12.2025

Oksana Malysheva, post-graduate student of the Department of Public Administration and Civil Service, Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration», V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1390-467X> e-mail: xana07@meta.ua

PUBLIC AUTHORITY AND CIVIL SOCIETY IN UKRAINE UNDER MARTIAL STATE

Abstract. The article is devoted to the consideration of the relationship between public authorities and civil society under the legal regime of martial law in Ukraine. It is stated that the relationship between public authorities has significantly transformed in connection with the introduction of martial law. The armed Russian aggression against Ukraine has determined changes in the scope of powers between state authorities and local self-government bodies. In regions close to the combat zone, there is a narrowing of the functions and powers of local self-government bodies. In regions that are remote from the zone of hostilities and, accordingly, are safer, local government bodies have broader powers. That is, public authori-

ties under martial law have undergone significant transformations in terms of their powers, functions, and tasks.

The change in the balance of powers in public authorities in the context of Russian armed aggression also determined (depending on the status of a particular territory) a change in the relationship between the authorities and civil society.

Due to the legal regime of martial law in Ukraine, it is impossible to conduct election campaigns. That is, it is impossible to renew power in a democratic way. Accordingly, the issue of the legitimacy of public authorities has become important. The level of legitimacy of government is determined, in particular, by the level of trust in key government leaders by those in power. That is, trust in certain representatives of public authority is mostly converted into trust in the government institutions they represent. Accordingly, the level of legitimacy of power in society is increasing.

In order to create a climate of trust between public authorities and civil society structures under martial law, authorities should adjust strategies for cooperation with civil society. Such strategies may differ depending on the region, they may have their own specifics of interaction. This specificity is determined by the status of the relevant territory: a combat zone, or a zone of possible combat operations, or a conditionally safe territory of Ukraine, etc.

Keywords: *public authority, civil society, martial law, Ukraine, Russian aggression, state, legitimacy.*

In cites: Malysheva, O. V. (2025). Public authority and civil society in Ukraine under martial state. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (81), 289–301. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-2-17> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Burnham, P. (2005). The State. In I. McLean & A. McMillan (Eds.), *The Concise Oxford Dictionary of Politics* (pp. 177–181). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
2. Biler, H., & Dmytriiev, A. I. (1998). *The Peace of Westphalia of 1648 (to the 350th anniversary of the treaties)*. Kyiv: InYure [in Ukrainian].
3. Weber, M. (n.d.). Directions and stages of religious rejection of the world. <http://litopys.org.ua/weber/wbs16.htm> [in Ukrainian].
4. Weber, M. (n.d.). Politics as a Vocation. <http://litopys.org.ua/weber/wbs08.htm> [in Ukrainian].
5. Weber, M. (n.d.). The three pure types of legitimate rule. <http://litopys.org.ua/weber/wbs07.htm> [in Ukrainian].
6. Hegel, G. W. F. (2000). *Elements of the Philosophy of Right*. Kyiv: Yunivers. URL: https://hromadolib.files.wordpress.com/2015/12/hegel_2000_grundlinien.pdf [in Ukrainian].
7. Grant, W. (2005). Legitimacy. In I. McLean & A. McMillan (Eds.), *The Concise Oxford Dictionary of Politics* (pp. 356–357). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
8. United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015 [in Ukrainian].
9. Konyk, S. M., & Bobrovnykova, A. O. (2011). Civil society. In Yu. V. Kovbasiuk (Ed.), *Encyclopedia of Public Administration* (Vol. 1, pp. 633–635). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
10. Kuts, H. M. (2007). Liberalism and democracy. *Viche*, 12 (Special issue), 17–20 [in Ukrainian].
11. Kuts, H. M. (2020). Conceptualization of the concepts “national security” and “state security” in political and legal discourse. *Modern Society: Political Sciences, Sociological Sciences, Culturological Sciences*, 1(20), 139–153. DOI: <https://doi.org/10.34142/24130060.2020.20.1.13> [in Ukrainian].

12. Machiavelli, N. (2007). Florentine Histories. The Prince. Kharkiv: Folio. https://shron1.chtyvo.org.ua/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets.pdf [in Ukrainian].
13. Mamenko, B. M., & Parkhomenko-Kutsevil, O. I. (2021). Prerequisites, signs and ways of forming a legal state. *Investments: Practice and Experience*, (17), 99–105. DOI: 10.32702/23066814.2021.17.99 [in Ukrainian].
14. Moskalenko, S. O. (2011). The State. In Yu. V. Kovbasiuk (Ed.), *Encyclopedia of Public Administration* (Vol. 1, pp. 134–136). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
15. Nakonechna, H. Ya., & Zinkevych, V. K. (2023). Local self-government under martial law. *Historical and Legal Journal*, 21(2), 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-2/6> [in Ukrainian].
16. President of Ukraine. (2022). Decree “On the imposition of martial law in Ukraine” (No. 64/2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].
17. Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). Law of Ukraine “On the Legal Regime of Martial Law” (No. 389-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
18. Sydorenko, N. S. (2022). The latest approaches to the essence and content of public administration. *Law and Public Administration*, (2), 229–234. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.32> [in Ukrainian].
19. Spinoza, B. (2005). *Theological-Political Treatise*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
20. Thompson, E. M. (2006). *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
21. Forsyth, M. (2000). The State. In D. Miller (Ed.), *The Blackwell Encyclopaedia of Political Thought* (pp. 105–107). Kyiv: Dukh i Litera. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Miller_Dev- id/Entsyklopediia_politychnoi_dumky.pdf [in Ukrainian].
22. Tsviatyi, V. (2020). European system of international relations and diplomatic practice during the Thirty Years’ War (1618–1648): institutional and congruent discourses. *Scientific Works of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Historical Sciences*, (30), 39–49. DOI 10.32626/2309-2254.2020-30.39-49 [in Ukrainian].
23. Burke, E. (1790). *Reflections on the Revolution in France*. URL: <https://www.early-moderntexts.com/assets/pdfs/burke1790part1.pdf>
24. Convention on the Rights and Duties of States. (1933). Montevideo. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20165/v165.pdf>
25. Foucher, M. (2003). *La République européenne, entre histoires et géographies*. URL: <https://clio-cr.clionautes.org/la-republique-europeenne-entre-histoires-et-geographies.html>
26. Montesquieu, Ch. (2002). *De l’Esprit des lois*. URL: http://classiques.uqac.ca/classiques/montesquieu/de_esprit_des_lois/partie_1/esprit_des_lois_Livre_1.pdf
27. Pierson, C. (2004). *The Modern State*. URL: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Pierson,%20The%20Modern%20State,%202nd%20ed.pdf>
28. Sztompka, P. (2005). *Sociology of Social Change*. Kraków: Znak. URL: <https://docer.pl/doc/n00xsce>
29. *The Declaration of Independence. The unanimous Declaration of the thirteen united States of America. (1776)*. URL: <https://docs.house.gov/meetings/GO/GO00/20220929/115171/HHRG-117-GO00-20220929-SD010.pdf>

The article was received by the editors 12.09.2025

The article is recommended for printing 15.11.2025

Published 30.12.2025